

Verkoopprijs
Losse nummers: € 4,50

Copyright
Het overnemen van foto's en/of artikelen of delen daarvan is slechts toegestaan na verkregen schriftelijke toestemming van de eindredacteur.

Nabestelling foto's
Het is mogelijk om foto's uit het tijdschrift te bestellen. Meer informatie hierover bij:
T.L. Kroes, Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581

Productie: Uitgeverij Drenthe
Druk: Fa. Kerkhove
ISSN-nummer: 1380-3301

Eindredactie:
T.L. Kroes
Hijkerweg 19
9411 LS Beilen
tel. 0593-541581

Inhoudsopgave

blz. 1	Drie jaar predikant in Beilen	o.v.v. T.L. Kroes
blz.13	Een gespin	T.L. Kroes
blz.17	Verhalen van Gerrit Eising (2)	T.L. Kroes
blz.22	Jeugdijaren in Beilen	A. de Jonge
blz.26	Openbare Lagere School Schoolstraat 1934, 1939	Redactie
blz.28	Bestuursmedelingen	

De auteurs

A. de Jonge, Derickxkamp 8, 6961 DL Eerbeek, tel. 0313-651540
T.L. Kroes, Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581

Bestuur Historische Vereniging Gemeente Beilen

drs. G.J. Dijkstra, Pinksterbloem 42, 9411 CH Beilen, tel. 0593-541848 - voorzitter
W.Bazuin-Brinkman, Volmachtenstraat 2, 9414 AL Hooghalen, tel. 0593-592657 - secretaris
H.J. Vos, Oosteinde 12, 9415 PA Hijken, tel. 0593-523028 - penningmeester
E. Beuving, Pr. Bernhardstaat 1K, 9411 KH Beilen, tel. 0593-524382
J.I.F. Christerus-Hofsteenge, Norgervaart 7, 9421 TG Bovensmilde, tel. 0592-353334
H.L.G. Schuur, Nieuwe Es 10, 9418 PS Wijster, tel. 0593-562412
F. Biemold, Vonderkampen 136, 9411 RH Beilen, tel. 0593-524772
A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken, tel. 0593-523418

Redactie-commissie

J. Bakker, De Steeg 3, 9418 PZ Wijster, tel. 0593-562802
R. Gerding, Lheebroek 29, 7991 PM Dwingeloo, tel. 0593-541844
J. Hoogeveen-Zuidberg, Westeinde 23, 9415 PG Hijken, tel. 0593-524615
H. Martena, Schapendrift 109, 9411 BN Beilen, tel. 0593-524623
F. Timmerman-Stevens, Asserweg 5, 9414 TA Hooghalen, tel. 0593-592251
Eindredacteur: T.L. Kroes, Hijkerweg 19, 9411 LS Beilen, tel. 0593-541581
Deze commissie kan worden aangevuld met redactieleden uit de dorpen Drijber, Wijster en Spier.

De redactie stelt het op prijs als leden een bijdrage voor dit tijdschrift leveren. De redactie wil wat de uiteindelijke vormgeving betreft indien nodig graag assisteren.

Foto's omslag:

voorkant: De Domo in een nog landelijke omgeving; zie *Jeugdijaren in Beilen* door A. de Jonge.
achterkant: Het schut in de Beilerstroom bij de Domo; zie *Jeugdijaren in Beilen* door A. de Jonge.

BESTUURSMEDEDELINGEN

Lezingen

Op dinsdag 23 april 2002 en donderdag 25 april 2002 organiseert de Historische Vereniging Gemeente Beilen een fotopresentatie over boerderijen en dorpsgezichten uit de voormalige gemeente Beilen in de CSG BEILEN aan De Omloop 4 te Beilen.

Voor beide avonden is een beperkt aantal zitplaatsen beschikbaar. Het is nodig om vanaf dinsdag 16 april 2002 kaarten voor deze avond te reserveren bij:

W. Bazuin-Brinkman, Volmachtenstraat 2, 9414 AL Hooghalen, tel. 0593-592657,

H.J. Vos, Oosteinde 12, 9415 AL Hooghalen, tel. 0593-523028,

F. Biemold, De Vonderkampen 136, 9411 RH Beilen, tel. 0593-524772.

Tevens is het mogelijk om tijdens deze avond kennis te nemen van de plannen van de historische vereniging voor de komende jaren. Voor verschillende activiteiten zoekt het bestuur vrijwilligers.

Er wordt gedacht aan het opzetten van de volgende werkgroepen:

-Digitaal fotoarchief,

-Emigratie,

-Boerderijenonderzoek in de buurtschappen,

-Veldnamen.

Lezing NGV-afdeling Drenthe

Op zaterdag 18 mei 2002 organiseert de NGV afdeling Drenthe in De Linde te Beilen een lezing, waar het programma HAZA21 in het voetlicht wordt gezet. (zaal open vanaf 13.00 uur).

HAZA21 is een relationeel informatiesysteem voor genealogisch, historisch en geografisch onderzoek, kortom een programma waar je niet zomaar even aan begint. Daarom heeft de NGV-afdeling Drenthe gemeend hier iets aan te doen door middel van een lezing.

Lidmaatschap

Het lidmaatschap van de vereniging bedraagt € 15,--

Bankrekeningnummer: 3065.27.774 t.n.v. Historische Vereniging Gemeente Beilen.

Girorekeningnummer: 3090700 t.n.v. Historische Vereniging Gemeente Beilen.

Opgave lidmaatschap en ledenadministratie:

A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken, tel. 0593-523418

Het opzeggen van een lidmaatschap dient **SCHRIFTELIJK** te geschieden bij A. Zantinge voor 1 november. Voor alle informatie betreffende het tijdschrift: A. Zantinge, Westkamp 9, 9415 RC Hijken, tel. 0593-523418

DRIE JAAR PREDIKANT IN BEILEN

In de tweede helft van de 19de eeuw was er in de Nederlands Hervormde kerk van Beilen een richtingenstrijd ontstaan: de kerkenraad was de orthodoxe richting toegedaan, de kerkvoogdij voelde voor de moderne richting. In 1895, de predikantsplaats in Beilen was vacant, was het conflict dermate uit de hand gelopen, dat de kerkvoogden in november van dat jaar weigerden de kerk te openen voor een dienst, die door de consulent zelf (de predikant die de belangen van een vacante gemeente behartigt) was aangekondigd. De predikant die kwam preken stond de kerkvoogden niet aan. Dit werd als een daad van machtsmisbruik gezien. In de predikantsvacature zou volgens de consulent de 'kerkenraad zoo (moeten) handelen in de geest van het grootste deel der gemeente en niet luisteren naar inblazingen van anderen of raadgevingen van leden buiten de gemeente'. Hij drong ernstig aan een predikant van evangelische (moderne, rationele) snit te benoemen¹⁾. De kerkvoogden deelden mee, dat zij besloten hadden geen reiskostenvergoeding aan de hoorcommissie te verstrekken als zij bij een orthodox predikant gingen luisteren.

Strijd

Evenwel werd in 1897 ds. J.R. Slotemaker de Bruïne predikant van de Nederlands Hervormde gemeente in Beilen. Hij was de ethische richting toegedaan, d.w.z. dat hij een traditioneel dominee was, die Jezus als de zoon van God en de verlosser zag, maar die toch niet een star orthodoxe houding aannam. De groep van de kerkvoogdij was niet gelukkig met deze benoeming. Enkele maanden nadien werd er met steun van de kerkvoogdij een plaatselijke afdeling van de

Protestantenbond opgericht, waarna de strijd zich toespitste op het gebruik van het kerkgebouw. De kerkvoogdij wenste de Protestantenbond bijeen te laten komen in de hervormde kerk op een tijd waarop de tegenpartij toch geen gebruik van het gebouw maakte. De kerkenraad dreigde het onderspit te moeten delven, maar Slotemaker de Bruïne loste het probleem handig op door een zondagsschool op te richten die zondagsmiddags het kerkgebouw nodig had. De Protestantenbond viste achter het net. Dat

deze strijd de nodige ellende veroorzaakte op kerkelijk terrein staat buiten kijf. Uiteindelijk besloot de Protestantenbond een eigen kerkgebouw op te richten. Op 7 oktober 1902 werd daartoe de eerste steen gelegd. Slotemaker de Bruïne had Beilen toen al verlaten. Op 22 april 1900 was hij te Middelburg beroepen.

Terugblik

Toen ds. Slotemaker de Bruïne Beilen had verlaten, heeft hij op een bepaald moment een soort terugblik geschreven over zijn Beiler periode. Hij verwoordt die tijd op een rustige, bijna afstandelijke manier. Zo schrijft hij over zichzelf als 'de dominee': 'Op een dag kwam de Dominee...'. Waarschijnlijk waren er toen hij zijn herinneringen aan het papier toevertrouwde ettelijke jaren verstreken sinds de Beiler perielen.

Wij drukken zijn verslag integraal af, in de spelling die Slotemaker destijds gebruikte.²⁾ De tussenkopjes zijn van redactiewege toegevoegd.

Beilen 1897

'Beilen was een groot, echt Drentsch dorp, dat uit veertien kleine dorpjes of gehuchten bestond. Het eigenlijke Beilen lag aan de vaart en ook aan den trein, dus heel gunstig voor allerlei vervoer; het was een echt middelpunt waar ook uit achter-Drenthe de boeren en boertjes heen kwamen met hun vee ter markt. Deze markten

waren bekend en berucht, want een Drentsche boer is niet bang van een borrel en ze hadden de vaste gewoonte om, als ze ter markt gingen, tevoren hun zakmessen goed te slijpen: men kon nooit weten; als ze je te lijf gingen bij het onderhandelen en bij verschillen onder elkaar, dan moest je zelf ook gewapend zijn. De twee doktoren bleven op marktdagen dan ook bijna den geheelen dag thuis, want elk oogenblik kon er een gewonde binnengebracht worden, en het waren meestal flinke wonden, die toegediend werden. Buiten om het dorp lagen de vruchtbare essen, waar koren op verbouwd werd, ze lagen gunstig tussen sommige onvruchtbare gedeelten hei in, en kort bij deze essen had men dan een groep boerderijen gebouwd, die ieder op zichzelf een apart dorpje vormden en een gevoel van eigen saamhoorigheid hadden.

Een avondwandeling voor zonsondergang over een es was gewoon zeldzaam verheffend; als het koren in de aar stond te wuiven en de zon het nog haar laatste stralen gunde, werd je getroffen door die gewijde avondstilte en doordat de essen langzaam glooiend opliepen, had men ook een prachtig ver uitzicht rondom; de boeren zeiden: daar kijk je de wereld in. Over de hei kwam dan een herder zijn schapen van verschillende boeren weer naar de kooi brengen, geiten werden binnengehaald en alles fluisterde rust en stilte in.

Beilen strekte zich zoo ver uit, dat het in het

De Brinkstraat richting Hekstraat/Kruisstraat in het begin van de twintigste eeuw. Duidelijk is de bestrating van veldkeien te zien.

Brinkstraat, ter hoogte van de HEMA.

noorden grensde aan het Assensche gebied en ten zuiden de grens zich liet trekken langs Hoogeveen. Op drie plaatsen ervan stopten ook de boemeltreinen.

Er waren heusche straten, echt met steenen belegd, maar nieuw binnenkomende bewoners waren het er roerend over eens, dat men de keien, die uit de hei gehaald waren en opgedolven, met de puntigste kant naar boven had gelegd.

Bij de vaart was de Brink (marktplaats) waar het Brinkeinde uitkwam, verder was er het Hek-einde, de Stationsweg en een kort straatje, dat doodliep op het hek van de pastorie. Een groot ouderwetsch huis met boerenschuur er aan vast gebouwd lag midden in een grooten tuin, er was

een flink stuk bouwgrond bij, en een ander stuk met grasvelden, waarover prachtige groote platanen hun takken uitspreidden, zelfs tot op den grond. Aan het kleine pastoriestraatje woonden ook de burgemeester en de notaris.

Het volkskarakter was heel anders dan in Haulerwijk, dat beslist meer van het ronde, opene Friesche karakter had. In Drenthe kon men zijn overtuiging en ook zijn geweten heel gemakkelijk een andere plooi geven. Typerend was een uiting van het werkvolk en de bazen van de melkfabriek, even buiten het dorp. Men moest de geijkte maten gebruiken natuurlijk, maar 't was veel gemakkelijker oude andere maten te nemen, die wel niet zuiver waren, maar wie zag het? Op een dag kwam de Dominee dien kant uit

*De Bisschopsstraat.
Achteraan in het midden
de pastorie van de
hervormde kerk waar
ds. Slotemaker de Bruïne
woonde.*

en men vreesde, uit de verte te zien, dat het een persoon was, die mogelijk een en ander kwam controleeren en in groote haast werden de maten veranderd om toch een goed figuur te maken en eerlijk te schijnen. Dominee vroeg wat er zoo op eens aan de hand was, waarop het antwoord kwam: Ja, we dachten, daar komt een spion aan en nou hebben we gauw elkaar toegeroepen: “’t Is de Dominee maar.”

Gewoonten

In den winter ging men veel te gast bij elkaar. De heele Januarimaand door kon men nog Nieuwjaar wenschen en gingen de spinsters nog met haar spinnewiel op den rug een avond uit bij elkaar. De mannen zaten dan in een kring rond het vuur, dat zij dapper onderhielden met turf en plaggen bijleggen, en om den mannenkring heen zaten de vrouwen te spinnen; onderwijl werd eerst de noodige koffie met koek gebruikt, en daarna kwam de drank op tafel. Tot middernacht bleef men bijeen en overnachtte vaak op zolder of in de schuur.

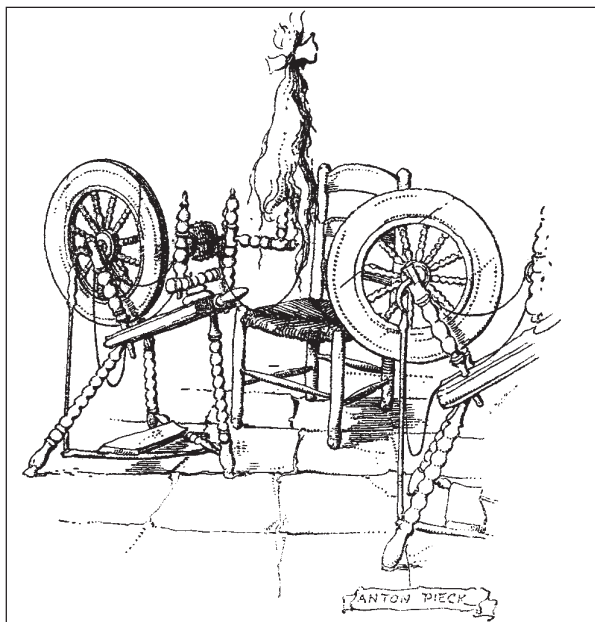
Nog een eigenaardige gewoonte bestond toen nog onder het jongere volk; wanneer namelijk bekend was geworden, dat een jong paar menschen eigenlijk moest trouwen en de jonge man

wilde om een of andere reden niet hiertoe overgaan, dan trokken de vrienden van hem avond aan avond op een grooten boerenwagen naar het huis van de betreffende. Midden op den wagen was een groote stroobos gezet en zoo maakten ze tot in den nacht groot lawaai om het huis en riepen hem eigenlijk naar buiten. Dit werd elken avond herhaald tot groote ergernis van de heele familie natuurlijk. Meestal breikten ze toch ten slotte hun doel, namelijk dat de jonge man naar buiten kwam en beloofde met het meisje te zullen trouwen. Dan werd de stroobos weggegooid en vernietigd en men reed met den overwonneling naar het huis van zijn nu aanstaande vrouw. Men mag deze manier niet bepaald verheffend en hoogstaand vinden, toch ligt er een goed gevoelde opvatting van trouw aan ten grondslag, die vooral te waardeeren is omdat aan de gewoonten van het boerenleven voor de jongeren heel veel zedelijke gevaren verbonden zijn. (Slotemaker de Bruïne doelt hier hoogstwaarschijnlijk op de gewoonte om na een spinsteravond gezamenlijk bijeen te blijven en op de zolder of in de schuur te overnachten. TLK)

In de trekschuit

In April 1897 kwamen we in Beilen. Het afscheid van de eerste gemeente, waar zooveel lief en leed ons deel was en waar we met de menschen zooveel hadden doorgemaakt, viel niet gemakkelijk. De reis ging per trekschuit. Terwijl het huis werd ontruimd en de meubels overgebracht, logeerde ik met Nico, toen 1½ jaar, bij de familie Duburg te Veenhuizen en na een week werd vandaar de reis zelfs tot Beilen toe per schuit gemaakt. Nico in de kinderstoel kon precies in den roef staan. Tante Bets bood de behulpzame hand en toen wij aankwamen was de pastorie al voor een deel bewoonbaar.

De intree werd met nieuwsgierigheid tegemoet gezien. Er was zoveel aan het beroepingswerk verbonden geweest en men beweerde, dat nu de consulent de gemeente toch nog een kat in den zak had doen koopen. Men (de gemeente) wilde geen rechtsch predikant, ook geen moderne, maar zoo’n echte ruime opvatting moest de voorganger verkondigen. Wat zou ’t nu wor-

den? Aan den bevestiger kon men het ook niet bemerken, want die was een predikant uit Amsterdam heelemaal. Dan maar goed geluisterd naar den nieuwen Dominee zelf: men twijfelde na de intreepreek, maar 't zou wel openbaar moeten worden. Gedurende de eerste maanden, bij huisbezoek, werd menig gesprek gevoerd, en de Dominee aan den tand gevoeld. Hij sprak over 'zonde' en 'genade' af en toe, woorden die men niet gewoon was te hooren: de Dominee moest dus wel van 't oude zijn. Een scheerbaas hield een heele betooging over de domme manier van zoo'n jonge man als Dominee, de gemeente verkoos deze prediking niet te hooren en men zou wegblijven uit de kerk. Was het nu niet verstandiger, die woorden niet te gebruiken, 't was toch beter dat één zich schikte naar velen, dan dat die velen zich naar den éénen moesten richten en dat deden zij nooit!

Deze zelfde vraag werd onder een fijnere en beschaafde vorm gedaan door den notaris, onzen buurman. Bij het eerste bezoek, dat de predikant hem bracht, stelde hij in 't licht welk een moeilijke positie hij zichzelf gaf door zich niet te storen aan het verlangen van de gemeente. De kerken zouden op deze manier leeg worden, men zou hem alleen laten staan met zijn eingegekozen weg, er zou geen liefde en vriendelijkheid voor hem zijn, de predikantsfamilie

Scheepsjagers met paard

zou het zoo aardig kunnen hebben. Mevrouw zou kunnen converseeren met de verschillende families, enz.; 't kon zoo goed zijn als de jonge predikant zich maar liet gezeggen en zijn prediking anders inrichtte naar den smaak van deze menschen. Hij kon dit toch heel gemakkelijk doen; waarop den notaris de vraag werd gedaan of hij nog respect had voor iemand, die de eene week ongeveer het tegenovergestelde preekte als de andere en zoo gemakkelijk van meening veranderde? 't Antwoord was: "Natuurlijk, want 't was verstandiger." Iets van het sissen van de

Een snikke ligt aan de wal bij de Norgervaartsbrug in Smilde. Een snikke was omstreeks 1900 een belangrijk vervoermiddel in een gebied met waterwegen. De snelheid waarmee met zo'n trekschuit gevaren werd, viel nog wel mee; de reis Meppel-Assen duurde ruim acht uur.

J.R. Slotemaker de Bruïne door H. Bohman, 1936

slang was er vernomen door deze voorstellen in 't oor en 't hart van den predikant. Toen de Dominee aan God meer gehoorzaam moest zijn dan aan mensen kwam er van alle kanten vijandschap los, de kerken werden minder vol en men stookte kwaad onder elkaar tegen hem en probeerde alles tegen te werken wat werd begonnen. Wonderlijk was op te merken, dat hoe fanatieker de modernen werden, hoe trouwer het kleine deel werd, dat het Evangelie van genade en vergeving wèl wilde hooren. Het kwam tot ruiten ingooien, plannen om den Dominee 's avonds aan te vallen, aanklachten te bedenken en door te voeren. Maar hoe groeide toen de liefde voor den predikant en zijn werk. Zonder dat het gezegd was, werd in den tuin gewaakt 's nachts, en 's avonds uit de catechisatie achtervolgden de vrienden hun Dominee op eenigen afstand, óók zonder dat hij het wist.

Jan R. Slotemaker de Bruïne (1869-1941) was predikant van de Nederlands Hervormde gemeente te Beilen van 1897 tot april 1900; hij behoorde tot de ethische richting in de hervormde kerk. Hij is hoogleraar te Utrecht geweest en heeft zich ook in de landelijke politiek begeven voor de Christelijk Historische Unie. Van 1926 tot 1929 was hij minister van Arbeid, Handel en Nijverheid, van 1933 tot 1935 minister van Sociale Zaken en van 1935 tot 1939 minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen. Als hoogleraar en minister was hij niet vernieuwend, eerder behoudend. Hij wist niet goed raad met de vele werklozen. Wel was hij sociaal bewogen. In zijn eerste gemeente Haulerwijk had hij gezien hoe groot de armoede bij de arbeiders was. Die hadden het portret van Domela Nieuwenhuis op de schoorsteenmantel staan. Zijn biograaf dr. C.A. Groenewold uit Zwolle: 'Hij had een eindeloze bereidheid tot het sluiten van compromissen'. Slotemaker volgde bijna voetstoots de politieke lijn van AR-grootheid Colijn, die Slotemaker nodig had om met de CHU te kunnen samenwerken.

Slotemaker de Bruïne was een beschaafd man. Het woord 'lol' mocht door zijn kinderen niet gebruikt worden. In plaats van dat platte woord te gebruiken moesten zij 'pret' zeggen.

Hij was een groot tegenstander van drankgebruik. Toen hij bij zijn huwelijk een servies cadeau kreeg, gooide de geheelonthouder de wijnglazen stuk.

Gedragen werden we in die moeilijke tijden door God en mensen.

Ingegooide ruiten

Den eersten keer werden er ruiten ingegooid op St. Nicolaasavond; een paar mannen trokken naar de pastorie met enkele flinke steenen; ze

waren opgestoot in de kroeg en hebben waarschijnlijk 's avonds in de struiken opgelet waar licht brandde, want dáár zou de Dominee wel zitten. In dien tijd was Oom Tien uit Zutphen bij ons in huis, omdat hij voor het laatste jaar het gymnasium in Assen bezocht. Hij zat tot ongeveer 12 uur te werken in de studeerkamer en ging toen met licht naar boven, waar zijn slaapkamer was. Dit licht heeft men blijkbaar gevolgd en toen naar boven met de steenen gemikt op dat raam. De arme gymnasiast kreeg natuurlijk een goeden schrik te pakken toen er zelfs twee op zijn bed terecht kwamen; gelukkig was hij er zelf nog niet in, maar kwam vol ontzetting bij ons het onheil vertellen. Natuurlijk werd hij door zijn oudste zuster getroost en ons aller slaap was niet erg verkwikkend dien nacht.

Groote verontwaardiging kwam er bij de vrienden en men zette overal de ooren goed open, want zij verwachtten een herhaling, vooral met Kerstmis of Nieuwjaar. Dan werden zulke plannen in de kroeg met halfdronken hoofden uitgebroed. En jawel, er was gemompel gehoord, dat de grap met Nieuwjaar herhaald zou worden en nu wilde men den Dominee zelf graag treffen. Hans Mulder, een diaken met vurigen geest kwam op Oudejaarsavond aan de pastorie vertellen, dat hij dien nacht in ons huis wilde waken met een godsdienstonderwijzer, die sinds korten tijd tot hulp van den Dominee ook in Beilen woonde. Er werd wat kwaads verwacht en ze wilden ons tot geen prijs alleen in huis laten. En om 8 uur werden we al opgeschrikt door het insmijten van ruiten in onze slaapkamer beneden. De binnenblinden waren gelukkig gesloten, dus stuitten ze daartegen af, maar kleine Nico vooral was er erg van geschrokken. Onze waakvrienden renden de daders achterna, maar tevergeefs. Nu gingen een paar bevriende rijksveldwachters in burgerkleeren naar de meest bezochte kroeg en hoopten daar wat op te vangen uit de gesprekken van de halfbeschonkenen. Dit plan had goede gevolgen, want na korten tijd wisten ze, dat de dader onder in een schuit was gevlucht, die in de vaart wachtte op vracht en na enkele minuten was de dader in arrest genomen. Maar wat nu? De burgemeester (W.C. de Vidal

de Saint Germain, TLK) wilde de zaak voor 't gerecht brengen en den volgenden morgen stapte Z.edelachtbare met den dader en een agent ons tuinhek binnen om de plaats des onheils te bezoeken en de dader bekende daar staande dat hij die ruiten had ingegooid met opzet. Even daarna stond het gezelschap in onze gang, waar den Dominee verzocht werd even te verschijnen. Het komische van deze heele tragiek was nu het antwoord van den man, die zeker nog in een roes verkeerde of absoluut beteuterd was. De burgemeester zei: "Nu vriend, beken nu hier eerlijk voor den Dominee in onze tegenwoordigheid, dat ge gisterenavond de ruiten hebt ingegooid," waarop de man aarzelend antwoordde: "Ja, 'k heb het gedaan en ik hoop, dat dominee het me in dank zal afnemen." Nu volgde een kleine moeilijkheid, doordat Dominee later den burgemeester verzocht de zaak niet te vervolgen, omdat hij overtuigd was, dat de haat in de gemeente tegen het Evangelie was gericht en daarvoor meende hij niet den aardschen rechter te mogen gebruiken. Enkele vrienden konden dit standpunt niet deelen en vonden het onbegrijpelijk. Toch verzekerde een ouderling later: "Ja, ik geloof, dat wij te veel in het Oude Testament lezen en Dominee wil de toepassing naar den geest van het Nieuwe Testament maken. Dominee kan wel gelijk hebben!" Om diezelfde reden lieten we ook niet vervolgen, toen op een nacht de mooiste vruchtboomen waren leeggeplukt. Den vorigen dag hadden we de vruchten nog bewonderd en er ons over verheugd.

Een paar maanden na de intree kwam de Bijbelwagen in onze schuur enkele dagen overblijven. Hij kwam uit Drenthe's achterland en wilde over Beilen terug naar Holland. Buiten Beilen had men bij eenige boerderijen aangeklopt en herberging gevraagd, voor een nacht, maar men zag de colporteurs aan voor bedriegers of vermomde kermisreizigers en vertrouwde de zaak niet, dus moesten ze verder zoeken, en toen ze bij de pastorie een groote schuur zagen, kregen ze moed en reden op Zaterdagmiddag ons hek binnen. Ze logeerden in hun eigen wagen en waren overigens ons welkome gasten. Tot groote vreugde van onze baker, die Tinus bakerde, duurde dit

bezoek niet lang, want deze mensen namen het geloof wat al te vrolijk op naar haar zin. Dat was een oppervlakkig christendom, ze zongen maar altijd, ook terwijl ze hun wagen schoonmaakten.

Mestvisite

De groote tuin gaf al gauw groote zorgen; Dominee voelde er niets voor en wilde hem 't liefst vol laten zetten met boonen of aardappelen. Mevrouw wist wel, dat er graag ook iets anders op tafel gevonden wordt aan 't middagmaal en overlegde met den tuinman en deed ook zelf allerlei werkjes, maar de kinderen eischten ook veel tijd en de tuin kwam erg achteraan. Bovendien moest er eens flink voedsel in den grond komen, 't was uitgeput; aan een paar boeren werd gevraagd om wat mest te willen verkoopen voor de pastorietaan. De boeren overlegden met elkaar en hoewel men nooit mest verkocht of op een ander's land bracht, besloot men met elkaar, ieder een wagen mest te brengen, maar dan

Minister van Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, J.R. Slotemaker de Bruïne, bracht in 1936 een bezoek aan Artis.

wilden zo 't zóó doen, dat de vijanden en de mopperaars zagen, dat zij wat voor den Dominee over hadden. Ze zouden zelf den wagen menen en op denzelfden dag zouden tien boeren achter elkaar de mest brengen; 't was een heele optocht en de straat werd er geheel door ingenomen. Ze wilden geen geld er voor hebben, maar wel met de vrouw op visite komen, en dat gebeurde later. Vanzelfsprekend werd dit de 'mestvisite' genoemd, die elk jaar weer gehouden werd na dit welkome geschenk.

Voor al in het werk stuitte Dominee op veel moeilijkheden. Er was o.a. een godsdienstonderwijzer, die den predikant behulpzaam moest zijn, hij was modern en een weinig beminde persoonlijkheid, ongetrouwd, en woonde alleen in een huisje, waar hij weinig aan liet schoonmaken; hij zorgde voor z'n eigen potje; in alles leek hij een eenigszins gure, vieze kluizenaar, maar de vijandiggezinden konden hem toch wel gebruiken in hun praktijken tegen den Dominee. Hem werd nu door den Kerkeraad opgedragen een paar dorpjes te bewerken; als Dominee hem noodig had zou hij geroepen worden. Maar nu kwam de man elken morgen aan de pastorie vragen, wat hij voor Dominee doen kon, vooral nu hij wist, dat Dominee uit principe hem eigenlijk geen werk kon en wilde opdragen, totdat men reden genoeg vond om een aanklacht bij 't Classicale Bestuur in te dienen, omdat Dominee den godsdienstonderwijzer geen werk opdroeg, wat toch in diens instructie stond. De uitspraak was, dat de predikant de historische toestanden had te aanvaarden.

Aan de pastorie werd niets opgeknapt, ook niet toen de Dominee met Nico op den arm door de vloer zakte in de huiskamer. Het was eigenlijk één voortdurende plagerij, wat zwaar werd om te dragen, al groeide het werk steeds meer uit en al toonden de vrienden een groote hartelijkheid daartegenover. De catechisaties zaten vol en de vereenigingen voor jongens en meisjes, die we begonnen waren, bloeiden; er was echt leven en animo onder het jonge volkje.

Verenigingslokaal

Met het oog op het verenigingswerk moest er

Interieur van de kerk van de Nederlands Hervormde gemeente in Beilen omstreeks 1900.

noodzakelijk naar een localiteit uitgezien worden. Doch niets was er te vinden, waarna iemand op de gedachte kwam om in de boerenschuur bij de pastorie een houten lokaal te bouwen, zonder dat de schuur door deze bouwerij iets veranderde. Een lumineus idee! En voor den Dominee erg geriefelijk, omdat de kerk tien minuten van de pastorie verwijderd was. Maar de kerkvoogden! Zouden ze 't goedvinden? Was het niet opnieuw een stuk om te kunnen tegenwerken?

Nu werd een architect geraadpleegd en wonder boven wonder wist deze het zóó in te richten, dat niets van de schuur werd beschadigd en dat zelfs later, zoo noodig, de schuur in ouden vorm was terug te brengen. Dit bestel begeleidde het verzoek aan de kerkvoogdij en na lang heen en weer praten en schrijven werd eindelijk de toestemming verkregen, omdat men zag, dat er plaats mòèst komen voor het werk. Maar toen het lokaal klaar was en ieder zich verheugde over deze schitterende uitkomst, diende de kerk-

voogdij toch weer een aanklacht in, op grond, dat bij een slechte paal van de schuur een ondersteuning was aangebracht.

Ondertusschen werden allerlei samenkomsten er in gehouden, het jaarfeest van Jongelingen en Meisjesverenigingen gevierd, waarvoor we een stuk van den tuin met lampions verlicht hadden; 't liep alles kostelijk. Wat was het een vermaak voor ons, als de Drentsche jeugd hun vrijmoedigheid toonde, vooral op zoo'n jaarfeest. Met een stevigen, luidruchtigen stap beklommen zij het podium, keken even goed rond over de hoofden en staken dan van wal, met een pathos en gestes, waar je voor stond.

En 't waren geen eenvoudige stukken, die uitgezocht werden, liefst met Fransche woorden gekruid en hoog-dichterlijke uitingen. Eén jongen had zijn rol van de samenspraak van buiten geleerd, hij was albino en zijn moeder had hem avond aan avond geholpen van te voren. Hij schilderde het holle leven in een café. Twee mannen waren druk met een schaakspel bezig

en zij werden sprekende ingevoerd, als: “George, à vous!” wat letterlijk op z’n Hollandsch weergegeven werd!

Een ander droeg voor, dat hij uit den ‘Muizenkelk’ gedronken had, enz. Natuurlijk moest er bij zoo’n gelegenheid weer flink worden gedronken en gegeten, maar het jonge volkje leerde al gauw, dat ze ook plezier konden hebben zonder drank en zij juist brachten de gewoonte er in bij hun eigen huizen om te genieten zonder alcohol. De tweede Nieuwjaar, die wij in Beilen beleefden, hadden de vereenigingen met elkaar afgesproken, dat ze bij het Nieuwjaarswenschen geen alcohol zouden aannemen, en zij wilden ook hun moeders bewegen, dat niet te schenken aan anderen.

Op deze leest schoeide ik ook de kraamvisite, die ik noodzakelijk houden moest na de geboorte van nummer drie. Daar konden eigenlijk geen ‘boerenjongens’ gemist worden, ’t was een oude gewoonte, die men toch moest hooghouden. Maar ik bedacht voor tusschentractatie een glaasje limonade met een lekker koekje uit Assen en de limonade vooral viel best in den smaak. Ook probeerde ik nog mijn bezoek nog wat te amuseeren met een stukje pianomuziek, maar ze zeiden zonder blozen, dat ze er niet veel aan vonden, omdat de wijs haar heelemaal niet kundig was. Bij zoo’n kraamvisite was het de gewoonte om het jongste kind mee te brengen, vooral als het nog een baby was, maar bij mij waren ‘gelukkig’ weinig zuigelingen meegekomen. Bij ander kraamvisites, waar de domineesvrouw ook werd gevraagd, zag ik soms wel acht babies bij elkaar, die ongeveer om beurten gevoed werden en dan ook een rozijn (boerenjongensrozijn TLK), in een lapje gedraaid, in het mondje kregen. Ze sliepen er zoo goed op! Voor mij was dat een mooie gelegenheid voor een soort anti-alcoholspeech; ik geloof, dat ik toen daarin trouwer was dan tegenwoordig.

Families, die elkaar sinds lang kenden, gingen volgens oude traditie ongeveer veertien dagen na de geboorte van een baby, daar ‘de plas’ brengen; dat was namelijk een heel groot krentenbrood, wel 90 cm lang en flink hoog en breed gebakken. De bakker leende voor die gelegen-

heden een plank eronder, anders was de plas niet mooi en heel over te krijgen.

Een grappige onderteekening in een brief van mijn baker komt mij in gedachten; zij schreef namelijk onder haar briefje, dat haar komst meldde, ‘uit minachting’. Op mijn vraag, wat zij daarmee bedoeld had, klonk het antwoord: “Wel, achting hebben we voor alle personen, die boven ons staan en minnen is immers liefhebben.” Zelf maakte ze de combinatie.

Reukdoos en luier

In de kerk ging de reukdoos altijd rond, te weten in één bank en in Beilen was men toen al zoover, dat als er een doosje op komst was, men even tevoren alle zakdoeken zag gebruiken, daarna ging dan ook flink de neus tegen het sponsje aan, dat in Eau de Cologne gedrenkt was.

Bij elke gelegenheid van een kerkdienst waren eigenaardigheden op te merken. Zoo gebeurde het bijvoorbeeld in Tiendeveen, waar Dominee eens per maand preekte en doopte, dat een paar moeders, niet alleen de babies onder den dienst voedden, maar dat ze ook een schoone luier onderwijl aankregen. Deze kwam uit de groote zak, die vrouwen onder de bovenrok dragen en de vuile verdween ook weer daarin. Het voeden van de kinderen onder den dienst bij doopbeurten gebeurde regelmatig.

Een diaken, Hans Mulder, die vond, dat de Meester toch altijd zoo lang werk had om op den begintoon te komen, kwam vol verbazing vertellen, toen de Dominee zelf een keer het orgel bespeelde in de vacantie van Meester, dat hij het spelen wondermooi had gevonden en “jongen,

Reuk- of lodderijndoosjes

jongen, dominee hoefde ook niet zoo lang te zoeken eer hij den begintoon had.”

Dit gezin Mulder gedroeg zich werkelijk voorbeeldig. Zij schonken ook geen drank meer en de kinderen hielpen trouw bij allerlei werk. Een keer nodigde hij ons uit om met zijn wagen een dagje uit te gaan naar Drijber, waar een ouderling, Geert Beuving, woonde, die ons herhaaldelijk had gevraagd eens den middag bij hem te komen doorbrengen. We besloten nu op een mooien dag dit feest te zullen hebben. Hans Mulder kwam met zijn mooisten wagen voor, d.w.z. een flinke boerenwagen, waarvan de zitplanken op kettingen hingen, dus eenigszins beweeglijk. Een groote linnen huif was er over gespannen en zoo kon het voertuig heel wat bergen. Eerst werd uitgemaakt wie de kleinste personen waren, die moesten achterin, waar de huif vrij laag was en dat waren tante Bets en vrouw Mulder; onze kinderjuffrouw volgde met Mevrouw en één kind, terwijl Dominee voorin zat met Mulder zelf en Nico, die de paarden menden en alles bestuurden. De reis werd na veel gehobbel goed volbracht en we zouden bij De Weerd de koffie drinken, omdat bij Beuving allen druk waren met bereiden van het middagmaal. Dat bestond uit: eerst witte boonen met worst, toen aardappelen met spek en botersaus en tot slot kwam een groote schotel ‘molk en bak’ midden op tafel te staan, waarvoor we geen borden kregen. Ieder kreeg een flinke ronde lepel en moest daarmee zoo handig mogelijk de pap uit den schotel naar zijn mond brengen, zonder te morsen. Ondertusschen was de schotel-doek na ieder gerecht rondgegeven, voor gebruik bij mond en handen. De tafel was er ook mee afgeveegd, maar ’t ging alles met zoo’n gewichtig gevoel bij onze gastvrouw, zoodat we ons hielden alsof we het altijd op deze manier gewoon waren. Onze kinderen waren onderwijl in een bestee gelegd om te slapen, maar toen ze dat niet prettig vonden in zoo’n donker hokje met dichte deuren, werden ze buiten bij een zandhoop neergezet met de Juffrouw en kregen een paar scherven van kopjes en oude lepels om mee te spelen. Alles was echt vermakelijk en we sliepen dien nacht best na de tweede hobbeltocht

volbracht te hebben. ’t Was toch een mooi ‘gerij’ van onzen vriend Mulder, vooral met de kettingbanken. Hij was er wat trotsch op.

Bijbellezing

Hier in Drijber werd ’s winters gedurende een paar maanden bijbellezing gehouden en wel op een heel aardige manier. Acht boeren hadden samen afgesproken het elk een keer in hun huis te hebben. De ronde tafel werd dan dichtgeklapt en tegen den muur gezet en de ruime Drentsche keuken leende zich erg goed voor zoo’n samenkomst. Stoelen werden zooveel mogelijk, ook van de naaste burens, op rij gezet en verder kwamen planken op de bijenkorven te liggen. Als de Dominee er was, kreeg hij natuurlijk eerst een kopje koffie en de knecht ging in den omtrek rond met een flinke bel om te vertellen, dat men beginnen wilde. Allen kwamen, die eenigszins wegkonden, want dit was hun samenkomst. Een soort spreekplaats was gemaakt dicht onder de lamp, die meestal kort bij de ‘wiemel’ hing, een apart hoekje aan den zolder, waar het spek, de hammen en worstvoorraad hingen. De netste boerinnen maakten er een klein gordijntje omheen tegen de stof en voor het aanzien.

Wat genoten de hoorders van zoo’n eenvoudige bespreking van een Bijbelgedeelte. Zij voelden het zoo echt tot hun eigen hart gericht en gezongen werd er, dat de keuken dreunde. Na afloop hielpen allen om stoelen en banken weer op hun plaats te brengen, die klaptafel kwam weer in het midden en de naaste burens bleven met den Dominee nog een kopje koffie gebruiken. Soms als het weer erg slecht was, lieten ze Dominee niet naar huis gaan, maar moest hij ook logeeren.

In ’t geheel woonden wij 3½ jaar in Beilen; het werk was er al dien tijd zwaar geweest, de tegenkating bleef nu eenmaal geweldig, al stond daar tegenover een trouwe geloovige kring, die zich voorbeeldig gedroeg en in ’t dagelijksch leven den Dominee op de handen droegen. Toch had het werk te veel van de zenuwen gevergd, vooral toen men van hooger hand tot schorsing wilde overgaan. Deze uitspraak werd tenminste

nog veranderd in een berisping, maar Dominee moest toch een poos rust nemen en vond een zeer welkom aanbod van zijn vriend Ds. De Jong Schouwenburg om bij hem een paar maanden te komen rusten.

Kort na zijn thuiskomst werd uit Middelburg een beroep gedaan op zijn overkomst als predikant, wat aangenomen werd. Ondertussen was er veel anders geworden in de gemeente, doordat een groot aantal modernen hun lidmaatschap opge-

zegd hadden, omdat ze een afdeeling van den Protestantenvond voor hen aangenamer vonden. Een opvolger kon nu met opbouwend werk beginnen en de moeiten waren eigenlijk verdwenen. 't Is heerlijk, dat in onze herinnering nog zooveel aardige en aangename dingen zijn blijven leven en die werpen achterna een zachten gloed over de zwaarte van het werk van die jaren. Overal heeft God ook engelen op onzen weg gezonden.'

Noten:

- 1) Zie: A. Ludwig-Drost en A. Streutker-Betting: *Hervormd Beilen in de 19de eeuw; Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jrg.3, nr.1, febr. 1991, blz. 20 t/m 22.
- 2) De oud-voorzitter van de Kerkvoogdij, Albert Oosting, kreeg dit verslag van zijn broer Jan Oosting uit De Bilt. Deze had het gekregen van zijn buurvrouw wier broer gehuwd was met een dochter van Slotemaker de Bruïne. In het kerkblad van de Hervormde Gemeente te Beilen zijn eerder enige afleveringen van dit verslag gepubliceerd.

Verantwoording foto's:

Archief Historische Vereniging Gemeente Beilen.

EEN GESPIN

Als gij in de eerste weken na nieuwjaar in of nabij een dorp 's voormiddags een of meer boerendeernen ontmoet, - van top tot teen in 't Zondagspak, de kapmuts uitgezonderd, 't hoofd tegen stofregen of sneeuwjacht door een blauwe neusdoek beschermd en voorts zwoegende onder 't gesjouw van een spinnewiel, - zie dan te ontdekken naar wat huis zij de schreden richten en prent het nummer ervan in Uw geheugen. Gij kunt zeker zijn, dat daar 's avonds een gespin wordt gehouden.

Zo begint een hoofdstuk in Het Boek der Podagrissen, Drenthe in vluchtige en losse omtrekken geschetst. Het is een bloemlezing van verhalen door D.H. van der Scheer, H. Boom en A.L. Lesturgeon.¹⁾ Voor een aantal opmerkingen die extra informatie geven is gebruik gemaakt van Het spinmaal en de spinnerij in Drenthe door H.R. Tupan.

In het hoofdstuk *Een Gespin* vertellen de Podagrissen over een spinsteravond omstreeks 1843. Dat is ongeveer een halve eeuw eerder dan de spinsteravonden waarover ds. J.R. Slotemaker de Bruïne in zijn verhaal over Beilen schrijft.

Een gespin begon 's morgens al. Zolang het licht was, werd er dapper door de meisjes gesponnen, terwijl de gastvrouw zorgde voor een warm middagmaal. Maar *niet zo gauw is 't avondstarretje zichtbaar of, bespeurt gij 't niet, dat de ogen der schonen meer dan vroeger van 't snorrend wielje afdwalen naar buiten, op 't pad of de weg, en 't draadje, - anders glad als zijde*

en stevig als koord, - vaker breekt, en en 't snoer geduriger van 't rad glijdt, en de voet somwijlen hapert in 't treden?

De oorzaak van deze onrust lag natuurlijk in het feit dat het niet zo lang meer zou duren, dat de vrijers zouden proberen in huis te komen. Wel moesten eerst de boer en boerin naar een van de burens zijn gegaan om bij het genot van een drankje hun bewondering over het pas geslachte vette zwijn te uiten. Dan zouden de vrijsters zonder volwassenen erbij de jongens kunnen binnenlaten.

Met den stoutste aan de spits ziet gij ze achter elkander de deeldeur binnentreden en, na een

Een spinnerij in Drenthe, 1841. Houtgravure door E. Vermorcken. In het midden staat de jongen die de handplak hanteert. De gebeurtenis speelt zich af in een lös hoes waar mensen en vee in één ruimte wonen; links op de achtergrond staan een koe en een paard.

vluchtig groetje even vluchtig beantwoord, plaats nemen rondom de haard.

Volgens de beschrijving zou er eerst een doodse stilte heersen; alleen het gesnor van de spinnewielen zou te horen zijn. Maar hier en daar zou er al wat stiekem gegniffeld worden en probeerden de dappersten onder de jongens oogcontact met een van de meisjes te krijgen. *Te langen leste knoopt een der vrijers (...) een gesprekje aan met de ijverige, ingetogen schonen.*

Uit de woordkeus van de auteurs blijkt dat ze een brave boerenmaatschappij wensen te beschrijven, net zo braaf als de burgerlijke maatschappij was in het midden van de negentiende eeuw. Het aanknopen van een gesprekje gaat niet altijd zo maar van een leien dakje, sommige spinsters veinzen zelfs een beetje afstandelijk te willen zijn. Een jongeman die niet direct antwoord krijgt op zijn toenadering kruipt dan maar weer bij het vuur en staart naar het vlammenspel in de hoop straks meer succes te hebben. Maar gelukkig, *de maagden worden spraakzamer; 't gesprek wordt algemeen; van ernst komt men tot boert; aan de haard staat reeds hier en daar een enkele stoel ledig; deszelfs bezitters hebben de oogappels hunner ziel benaderd.* Dan komt Cu-

pido in het spel en het duurt niet lang meer of het meisjes deelt haar zitplaats met de jongen op wie ze toch ook al wel een oogje had.

Buut of slage

Vervolgens wordt er een spel gespeeld: Buut of Slage. De jongelui vormen een kring. Alleen degenen die verlegen of te bescheiden zijn staan er buiten en gaan maar weer bij het vuur zitten. Eén in de kring neemt een houten handplak, een soort pollepel en als die niet te vinden is, wil één van de meisjes wel haar pantoffel beschikbaar stellen. De jongeman vraagt aan één van zijn vrienden op welk meisje hij een beetje verkikerd is. Hij zegt dat hij een oogje op Grietien heeft laten vallen en zij kust hem de blozende wangen nog roder. De jongen met de plak vraagt hem dan: "Buut of slage?" Als hij slaag wil hebben, moet hij zijn hand open naar voren steken om een fikse klap in ontvangst te nemen. Zijn beloning is dan wel, dat hij het minnekozen met Grietien mag voortzetten.

Natuurlijk zijn er ook jongens die het minnekozen wel eens even willen proberen, maar die geen vaste verkering wensen. Zo'n jongen zou 'buut' kunnen antwoorden, ook al omdat hij angstig was een te ferme klap te krijgen. Hij

moest dan Grietien verlaten en bij de ongelukki- gen rondom het vuur plaats te nemen. Een concurrent mocht dan bij Grietien gaan zitten en zijn beurt afwachten.

En zo vliegen de ogenblikken voorbij, onder gejoel en gejuich, zo dikwijls als er slagen vallen of druiloren hunne plaats inruimen aan anderen. Als het spelletje lang genoeg heeft geduurd – men is moegekust – dan is het tijd een lied te zingen. Bij voorkeur is dat een geestelijk lied. De auteurs geven wel aan dat ze zoiets nu niet erg gepast vinden, maar de berijmde psalmen waren klaarblijkelijk goed geleerd.

Als dan de ouders van de slachtvisite terugke- ren, is het tijd voor de jongelui om te verdwij- nen. De ouders worden in het verhaal met ‘oudjes’ aangeduid. Dat is een typering die door ouders van middelbare leeftijd in 2002 niet in dank zou worden afgenomen.

De meisjes slaan de blauwe doek weer over het hoofd, duiken in hun warme mantel, pakken het spinnewiel op en worden naar huis vergezeld door de jongeman door wie zij het liefst worden thuisgebracht: *...en zo zoekt ieder, door haar aangebedene vergezeld, heur woning weder op, om de zoete of wrange herinneringen van de avond in de dromen van de slaap te begraven.*

Snorren

Zoals wij zagen waarschuwde ds. Slotemaker de Bruïne tegen de de gewoonten van het boeren- leven die voor de jongeren veel zedelijke geva- ren met zich meebrachten. Tupan noemt het oudste bericht over een spinnerij in Drenthe. Het betreft een rechtszitting van de Drentse et- stoel op 12 juni 1772. Bij brouwer Jan Egbers uit Gasselternijeven werd in begin maart 1770 een spinmaal gehouden. Swaantien Berens was hier- voor ook uitgenodigd. Die avond verscheen ook Eibe Hindriks ten tonele; hij had nogal veel gedronken. Hij mocht haar naar huis brengen en tijdens die wandeling beloofde hij dat hij met haar zou trouwen als hij nu ‘vleeschelijke ge- meenschap’ met haar mocht hebben. De gevol- gen bleven niet uit. Op vijf december kreeg Swaantien een flinke zoon, maar Eibe weigerde met haar te trouwen. Eibe ontkende zijn belofte

Beilen, 18 Februari 1894

De traditionele spinmalen, hier hussen, elders kredietjes genaamd, zijn thans weder in vollen gang. Deze maand is daarvoor de aangewe- zen tijd en bijna alle avonden, met uitzonde- ring van den Zondag, hebben tal van visites plaats. In den vooravond vergaderen de jonge genoodigde schoonen bij tien- à twintigtallen en soms nog meer, en worden onthaald op wat gebruikelijk is, als koffie met koek, een borrel- tje niet te vergeten en later vaak nog op boterhammen enz. Later in de avond komen de jonge vrijers, die ieder zoo goed en zoo kwaad als het gaat eene dulcinea²⁾ trachten te vinden en onder de tonen van een harmonica een glaasje met haar drinken en een dansje ma- ken. Natuurlijk sluipt met de jongelingschap de god der liefde op deze bijeenkomsten bin- nen en menige eerste kennismaking op een spinmaal heeft later ten gevolge, dat de amb- tenaar van den burgerlijken stand den huwe- lijksband om het paartje legt. De spinmalen, al zijn ze niet meer wat ze vroeger waren, toen ieder van de schoone sekse met een spinnewiel op de bijeenkomst verscheen en haar aanbids- der zich beijverde om de mooiste ‘diesen’³⁾ op het wiel te maken, zijn iets eigenaardigs, iets karakteristieks in het Drentsche volksleven. Zij breken de eentonigheid der lange wintera- vonden en behooren vooreerst nog niet tot het verleden.

Uit de Provinciale en Asser Courant van 20 februari 1894

zelfs. De rechtbank kwam tot de volgende uit- spraak voor Swaantien: omdat de rechtbank niet van haar gelijk overtuigd was, werd haar eis ongegrond verklaard.⁴⁾

Vaak trok een paartje zich terug naar een stil gedeelte in de boerderij om daar ongestoord te vrijen. Sexualiteit en erotiek waren een belang- rijk element tijdens een gespin. Er bestond wel een zekere sociale controle. Een boerenknecht zou zich niet gemakkelijk met een boerendoch-

ter kunnen afzonderen. Ook verlieten de overgebleven jongens graag de vuurplaats om op onderzoek uit te gaan op die plaatsen waar zij de minnenden verwachtten.

Het 'mit achteruut' gaan werd in sommige streken van Drenthe wel snorren genoemd. De oorsprong van dit woord ligt in het snorren van het spinnewiel, het geluid dat het spinnewiel maakt als er gesponnen wordt.

Verdwijnen

Dat de gewoonte van spinnerijen op den duur verdween had verscheidene oorzaken. Tupan geeft een aantal redenen o.a.

- De wereldlijke en zeker de geestelijke overheid was bepaald ongelukkig met hetgeen zich afspeelde. Al in 1660 vond de kerkenraad van Staphorst dat de spinnerijen 'nergens toe zijn dan tot oneerbaerheid, sotgeklap

en geckerije die den Heijligen niet en betamen'.⁵⁾ 'Spinnen' werd dan ook in één adem genoemd met kermessen, jaarmarkten, bruiloften enz.

- Het feit, dat de spinbijeenkomsten langzamerhand verplaatst werden naar het café, waar vooral overmatig drankgebruik de vreugde moest verhogen werkte contraproductief.
- Ook wensten de jonge mensen niet langer hun privéleven te onderwerpen aan controle van de gemeenschap.

Zo verdween langzamerhand een (berucht) fenomeen uit deze streken.

Je zou kunnen beweren, dat - op een geheel andere wijze - het discobezoek dat in onze tijd uitgebreid plaatsvindt, de lacune die door het verdwijnen van de spinnerijen was ontstaan aardig heeft weten op te vullen.

Noot:

- 1) *Het Boek der Podagristen, Drenthe in vluchtige en losse omtrekken geschetst door drie podagristen*, D.H. van der Scheer, H. Boo, en A.L. Lesturgeon, Assen 1947. blz.90 t/m 93.
- 2) In de fantasie van Don Quichot is het boerenmeisje Dulcinea een hoogverheven en begeerlijke prinses.
- 3) Een diesen is een dikke pluk vlas of wol die boven op de kop van het spinnewiel is aangebracht. Als een jongen de diesen van het spinnewiel afhaalde, maakte hij duidelijk dat hij speciale gevoelens voor het meisje koesterde.
- 4) Tupan, *Het spinmaal*, p. 12
- 5) Tupan, *Ibidem*, p.55

Te raadplegen boeken:

- H.R.Tupan: *Het spinmaal en de spinnerij in Drenthe*; Driemaandelijks bladen 46 (1994) nr. 1-2, Groningen. Dit boekje geeft uitgebreid informatie over de spingebruiken in Drenthe en is zeer lezenswaardig.
- C. van Dijk: *Alexander Lodewijk Lesturgeon, Drenthe's eerste literator*; Beilen 1995. Dit is een uitgebreide levensbeschrijving over één van de podagristen, A.L. Lesturgeon.

Illustratie:

- E. Vermorcken, houtgravure (Tupan, *Het spinmaal*, p.14)

VERHALEN VAN GERRIT EISING (2)

Gerrit Eising maakte kenbaar dat hij wel het een en ander te vertellen had over zijn leven in Hijken en Beilen. Hij kan bijna een eeuw overzien en in zo'n lange tijd gebeurt er veel. In het vorige tijdschrift is zijn eerste verhaal afgedrukt; hier volgt het tweede.

Op z'n knieën

“Ik kom uit een gezin van zeven kinderen, vier jongens en drie meisjes,” begint Gerrit Eising. “Ik ben het vierde kind en geboren op 23 oktober 1911. Mijn vader was Henderik Eising (11 september 1879 – 23 april 1952), mijn moeder was Hilligje Oosterloo. Wij hebben steeds gewoond aan het Oranjekanaal ZZ, halverwege Hijken en Oranje.

Mijn vader Henderik heeft van alles gedaan om de kost te verdienen. Een aantal jaren ging hij naar Noord-Holland om in de Beemster gras te maaien. Hij was dan zes weken lang van huis. Eerst moest hij naar Meppel, vanwaar de boot

richting Purmerend vertrok. Op de markt daar verhuurden de maaiers zich. Vader had gelukkig een vaste boer, Jan Trip, waar hij elk jaar kon komen. Thuis stopte hij zijn zondagse kleren in een blauwe kussensloop; dat was zijn ‘koffer’. Heel bijzonder vond ik, dat hij zijn eigen zeis meenam. In die tijd had je lange werkdagen; van ’s morgens zes tot ’s avonds zes was heel gewoon. Verhoudingsgewijs verdiende hij daar een aardige cent, waarvan wij hier weer een tijdje konden leven. Wat hij hier verdiende was vaak aan de karige kant.

Mijn oom Hendrik Jan (16 februari 1888) maaide ook in Purmerend. Op een zondag dronk hij met

*De ouders van Gerrit
Eising: Henderik Eising
en Hilligje Oosterloo.*

een stel kameraden een pilsje in een kroeg en daar werd toen een bijzondere weddenschap gesloten: er zou een maaiewedstrijd worden gehouden tussen mijn oom Hendrik Jan en enkele andere maaiers, maar oom Hendrik Jan zou op z'n knieën maaien en steeds moeten voorblijven. Er moet op de bewuste dag geweldig gemaaid zijn. Oom Hendrik Jan maaide op z'n knieën en wist zijn kameraden voor te blijven. Wat de weddenschap hem heeft opgeleverd, weet ik niet, maar zijn collega's zullen ongetwijfeld grote waardering voor hem hebben gehad.

Voor straf niet werken

Ik was nog jong toen vader een aantal jaren als grondwerker heeft gewerkt bij de Zwiggelter sluis. Hij moest om 06.00 uur met zijn werk beginnen. Mijn vader kon toen niet fietsen, trouwens, het bezit van een fiets was voor een los arbeider een bijna niet te betalen luxe. Dat betekende dan wel, dat hij ongeveer twee en een half uur moest lopen om op tijd op zijn werk aan te komen. Als hij vijf minuten te laat arriveerde, mocht hij voor straf tot de eerste schaft die om 08.00 uur werd gehouden niet werken. De twee uur werkeloos wachten leverde ook een strafkorting op zijn verdienste op. Bedenk intussen wel, dat hij f. 1,00 per dag verdiende!

's Avonds om 18.00 uur zat het werk er op. Dan

moest hij nog eens teruglopen naar Hijken. Hij was om ongeveer 20.45 uur thuis. Er bleef voor hem niet veel anders over dan te eten en naar bed te gaan, want om 03.00 uur moest hij al weer opstaan. Nu noemen wij dat een hondenleven. Als het zondag was, moest vader uitslapen. De bedsteden waren in de enige kamer die wij hadden, de woonkeuken. De kinderen moesten dan het huis uit en zich buiten of in de schuur vermaken. Maar lawaai maken was er niet bij; vader had zijn rust hard nodig! Zelfs de boterhammen kregen wij buiten of op de deel.

O ja, in 1921 toen ik tien jaar was leerde ik fietsen. Ik kreeg een oude fiets van mijn oudere broer. Hij was boerenknecht in Ekehaar. Van zijn verdienste kocht hij een nieuwe fiets. Moeder zei: "Gerrit moet die oude fiets maar krijgen." Ik was er erg blij mee; ik kon hem heel goed gebruiken. Nooit in mijn leven heb ik een splinternieuwe fiets gekocht. Het spookte altijd door mijn hoofd dat het wel eenvoudig kon.

Hijkerveld

Toen wij jong waren, gingen wij vaak eieren zoeken op het Hijkerveld. Wij kenden de omgeving daar op ons duimpje. Moeder waarschuwde ons wel voor 'edders', adders, maar daar waren wij niet zo bang voor. Toch keken wij wel altijd goed uit waar wij door de heide liepen, want een

adderbeet was immers geen pleziertje. Wij wisten precies wanneer welke vogels hun eieren legden. Vergeleken met nu was de heide een vogelparadijs.

Twee schepers lieper er met hun kuddes, de schapen uit Hijken. Elke dag liepen zij 's morgens door het dorp en dan lieten de boeren hun schapen los, zodat die met de kudde konden meelopen. De schepers gingen bij de boeren eten; dat was een soort loon. Rondeten heette dat. Per week wisselden zij van 'eetboerderij'. Die schepers wisten behoorlijk goed wat er in het dorp te koop was. Ze hoorden immers heel wat praatjes als ze bij de boer en boerin aan tafel zaten. Uiteraard wisten ze waar ze het beste konden eten. Volgens hun verhalen waren er ook boerinnen die van koken niet al te veel verstand hadden.

In het najaar als de wind gunstig was, stak de scheper graag een stuk heide in brand. Alleen de toppen mochten branden, de wortel moest gespaard blijven. Het vuur moest dus snel gaan. Na twee jaar groeide er nieuwe, goede heide. De scheper kon daar zijn kudde heerlijk laten lopen.

In het voorjaar werden de ooien met de lammeren eerst apart van de kudde gehouden. Jongens gingen dan een paar uur per dag met de ooien en lammeren de heide op. Na ongeveer een maand waren de lammeren sterk genoeg om de hele dag met de kudde mee te gaan. Zelf ben ik niet met de lammeren het veld opgegaan. Dat werk werd vaak gedaan door boerenzoons die zelf schapen hadden.

Verdwenen peren

Aan de overkant, de stille kant, van het Oranjekanaal, tegenover het huis waar Henderik Eising met zijn gezin woonde, had hij een stuk grond. Vanaf het kanaal liep het groenland een honderd meter in noordelijke richting. Dan kwam een boomgaard met oude vruchtbomen: appel-, peren- en kersenbomen. Het was eigenlijk heel merkwaardig, dat er oude vruchtbomen stonden. Hoe dat kon, wist niemand te vertellen, maar eigenaardig was het! Op dat groenland hield vader Henderik twee à drie koeien en een

paar varkens. Op een nazomermidag zei mijn moeder dat wij de volgende dag de peren moesten plukken, ze waren goed rijp. Toen wij de volgende dag in de boomgaard kwamen, waren alle peren verdwenen. Jongens uit Hijken waren aan het roven geslagen. Mijn vader was woedend. Hij werd zo ropperig in de kop dat hij alle vruchtbomen met stam en wortel uit de grond heeft gehaald en zoveel mogelijk aan de zuidzijde van het kanaal rondom ons huis opnieuw heeft geplant. Voor de meeste bomen was die verhuizing niet gunstig, maar zijn leven lang heeft hij één kersenboom gekoesterd. Dat was de kersenboom die naast het huis was gezet. Die deed het prima en daar was mijn vader gek op. Tussen het groenland aan de overkant en de Leemdijk lag een stuk heideveld dat door ons stukje bij beetje ontgonnen werd. Die klaarge maakte grond werd bij het groenland en de voormalige boomgaard aangetrokken.

Natuurlijk hadden wij daar water nodig. De beesten moesten te drinken hebben en het was altijd een heel gedoe om water van het kanaal naar het land achterop te brengen. Mijn vader vond dan ook dat het tijd werd om daar een put te graven. Op een willekeurige plek begon hij de schop in de grond te steken en o wonder, op tweeëneenhalve meter diep stuitte hij op een stuk hout. Hij groef verder en zag dat er een be-

De boerderij aan het Oranjekanaal waar Gerrit Eising zijn jeugd doorbracht. Oorspronkelijk stond er alleen het voorhuis. De grote schuur en het stookhok zijn later gebouwd. De boom in het midden is de kersenboom, die door zijn vader werd gekoesterd.

staande put was. Achteraf veronderstelden we dat er vroeger bewoning geweest moet zijn, vandaar natuurlijk ook de aanwezigheid van die boomgaard. Mijn vader maakte van heideplaggen de wand van de put weer in orde en jarenlang hebben wij er een prima waterput aan gehad. Het water smaakte de koeien uitstekend. Tijdens het ontginnen groeven wij ook wel eens een urn op. 'Weg met die rommel,' zei mijn vader dan en hij gaf er met de schop een klap tegen aan. Waarschijnlijk is toen een urnenveld geheel vernield. Nu vinden wij dat jammer, maar wisten wij toen veel. Later kwam professor Van Giffen naar het Hijkerveld, maar op ons ontgonnen stuk viel voor hem niets meer te vinden.

Grond krijgen en geld toe

Op een gegeven moment moest het Oranjekanaal breder worden gemaakt. De gravers hadden plekken nodig waar ze de overtollige grond kwijt konden. Grond afvoeren zou een dure grap zijn, dus men had besloten aan landeigenaars een plek te vragen waar de grond gestort kon worden. Vader had aan de noordzijde van het kanaal een laag stuk land waar hij graag wat grond op wilde hebben. Een laag van tweeëneenhalve meter dik kreeg hij er op. Later hebben wij de grond geëgaliseerd en over de rest van het land verspreid. Dat moest natuurlijk allemaal met de hand en met behulp van de kruiwagen worden gedaan, een heidens karwei, maar het was de moeite waard, vooral omdat vader f. 1100,00 voor die opslag kreeg. Dat was in die tijd een enorm bedrag waar hij veel mee kon doen o.a. een flink stuk afbetalen op het huis. Het huis werd gehuurd van de gebroeders Lahuis, Hendrik en Herman, die sluiswachters waren. Zij waren eerwaardige broeders. Mijn vader kon zelfs het huis van hen kopen op afbetaling zonder rente. Kom daar nu maar eens om!

Honing aan De Paltz

Op een gegeven moment ging vader voor zichzelf werken: heide plukken. De dopheide die hij verzamelde werd gebruikt om borstels van te

maken. Die heide werd verscheept naar Meppel of Steenwijk. De plukkers kregen per bos uitbetaald. Het is eens gebeurd, dat een grote hoeveelheid geplukte heide door een heidebrand werd vernield. Alle werk was voor niets geweest.

Er moest thuis op elke cent gelet worden. Een halve cent was al heel belangrijk; een ei kostte in de jaren '20 en '30 immers een halve cent. Moeder maakte van oude lappen een soort beschermers voor de handen, want bij het heideplukken hadden de handen veel te lijden.

Vader hield ook bijen. Hij had ongeveer vijftig volken in korven. Die korven maakte hij zelf. 's Avonds zat hij buiten – hij zat nooit stil – en van bente, een lange stevige grassoort, gemengd met stro was hij aan het vlechten. Voor het binden werden bramenstengels gebruikt. Door een koehoorn waarin gaten van verschillende grootte waren geboord, werden de 'stiekels' van de stengel verwijderd. Dan werden deze een nacht in het water gelegd om wat zacht te worden en daarna gesplitst. Die bramenstengels vormden een prima, taai bindmateriaal. Een bijenkorf kostte aan materiaal dus niets, alleen de maaktijd telde, maar die was ook al gratis, want 's avonds verdiende je immers niets.

In de herfst na de heidebloei werden de bijenvolken geslacht. Een aantal goede volken moest overwinteren, maar de oude werden verdoofd met zwavel en in de grond gestopt. Dan werden de korven naar Beilen gebracht. Aan De Paltz achter (nu) Muller werden de raten er uit ge-

Korven op de heide

In het eerste artikel waarin Gerrit Eising vertelt¹⁾ staat een foto van Cornelis Gaasbeek in zijn timmermanswerkplaats. Gerrit Eising vond een foto die ook de moeite van het publiceren waard is. Achter het huis van Gaasbeek aan de Kruisstraat wordt een boom doorgezaagd. Vanaf links: Gerrit Eising, Cornelis Gaasbeek, Willy Reijntjes en Hendrik Spreen.

Op de achtergrond zien wij een gedeelte van het vooroorlogse postkantoor.

haald. De goede raathoning kwam in grote vaten die naar het station werden gerold door Jan Grit, Jan Bellegie. Ze werden dan per trein afgevoerd. De bijenvereniging verzorgde die bedrijvigheid. De imkers van Dwingeloo en Wijster kwamen er ook, want in Beilen was immers het spoor. Men was er wel drie of vier

dagen mee in de weer. Van al die zaken vind je nu weinig of niets meer. Er is een bijenvereniging in Beilen die een bijenstal aan de Hijkerweg heeft, maar vergeleken met vroeger is het aantal volken gering.”

Daarmee kwam een einde aan de tweede vertelavond van Gerrit Eising.

Noot:

- 1) *Tijdschrift Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jrg.14 (13)nr. 4, blz. 8.

Verantwoording foto's:

- G.Eising / fotoarchief Historische Vereniging Gemeente Beilen.

JEUGDJAREN IN BEILEN

Albert de Jonge, geboren op 28 februari 1932, is de zoon van bakker Hendrik de Jonge die aan De Paltz brood bakte. Na zijn opleiding aan de Rijkskweekschool te Meppel verliet Albert de Jonge Beilen, maar hij kijkt nog graag terug op zijn jeugdjaren die hij in Beilen heeft doorgebracht.

Vader en moeder van het Armenhuis

Allereerst wil ik graag een enkele opmerking maken over de tijd toen ik nog niet was geboren, maar die ik door de verhalen van mijn vader te weten ben gekomen. Mijn overgrootouders waren de oude Elders en zijn vrouw. Hij is in 1818 geboren en overleden in 1919. Hij is dus ruim honderd jaar geworden. Mijn moeder die in 1898 is geboren heeft hem goed gekend. Mijn overgrootouders waren van 1855 tot 1895 vader en moeder van het Armenhuis dat op Smalbroek stond. In het *Geïllustreerde Zondagsblad* van 6 oktober 1918 werd verteld, dat de krasse oude man wat doof was geworden, maar dat hij nog in het bezit was van al zijn zintuigen. Hij woonde toen bij zijn schoonzoon J. Knecht.¹⁾

Mijn opa Oldejans, de vader van mijn moeder, was de zoon van Hendrik Elders. Het is mij niet geheel duidelijk waarom de naam Elders in Oldejans is veranderd.²⁾ Opa en Opoe Oldejans woonden tegenover Kerkhove in de Brinkstraat. Je kwam er langs als je bij klokkenmaker Wester-

hof naar het korfbalveld van Vitesse ging. Deze opa was tuinman bij kassier Hadders van de Boerenleenbank, waarvan het kantoor in de Bisschopsstraat stond. Toen hij bezig was de heg van Hadders te snoeien zei diens zoon Koos: "Opa wil je dit takje even afknippen?" Opa Oldejans was wat gehaast en knipte gelijk met het takje het eerste lid van Koos' duim af. Het is nog altijd te zien.

Toen mijn vader jong was, ging hij met een aantal vriendjes zwemmen in de Peerdekolk bij de Mulling. Zijn vader had dat verboden, maar de jongens doken toch stiekem het water in. Zijn vader pakte toen alle kleren weg en alle jongens moesten in hun blootje naar huis.

Bakker aan de Paltz

Mijn vader is als bakkersknecht begonnen bij bakker Geert Joosten aan de Brinkstraat (hoek Raadhuisstraat). Later vertrok hij naar Zeist, waar mijn vader en moeder als jonggehuwden woonden. Vader was daar ook bakkersknecht.

Elders en zijn vrouw, de vader en moeder van het Armenhuis op Smalbroek

Ze hadden twee dochters, Dina en Bertha; ik werd in 1932 geboren en was de jongste van het gezin.

Door in Zeist zuinig te leven kon hij zijn wens om zelfstandig bakker te zijn verwerkelijken. Hij had flink gespaard; ongeveer f. 4000,-- een flink bedrag in die tijd. Toch was het geen gemakkelijke beslissing om terug naar Beilen te gaan en er moesten heel wat moeilijkheden worden overwonnen. In de eerste plaats moest een tekening van het nieuw te bouwen huis worden gemaakt. Neef Harm de Jonge, de gemeentearchitect die in de Asserstraat woonde, maakte de bouwtekening. Een vriend van mijn vader, Abraham Padding, bouwde het huis en bakkerij aan De Paltz. Het was toen 1928. In 1929 kon hij als zelfstandig bakker in Beilen aan de slag.

Beilen was toen niet bepaald een groot dorp. Het bestond voornamelijk uit de Brinkstraat, Hekstraat, Kruisstraat, Bisschopsstraat, Julianastraat, De Paltz, de Markt en de Brunstingerstraat. Wel woonde er een flink aantal bakkers; mijn vader moest proberen ook klanten te krijgen. Hij ging dan ook huis aan huis vragen of hij brood mocht brengen. Het antwoord luidde meestal: "Wij hebben een goede bakker." Dat

Het winkel-woonhuis met bakkerij aan De Paltz, gebouwd in 1928 door bakker Hendrik de Jonge. Hij bakte daar zijn brood tot 1949. Toen nam Willem Berghuis de bakkerij over.

schoot niet erg op, dus vroeg hij of hij dan alleen zaterdags mocht komen. Dat was natuurlijk wel slim gezien, want op zaterdag verkocht je voor twee dagen. De bakkers met wie hij moest concurreren waren: Roelof Pots, Jan Vos, Joosten (later Kwint), nog een Joosten, Arbeider, Hoeksema uit de Hekstraat, Lindemulder uit de Molenstraat, Haverkamp en Willem Pots en aan het einde van Lieving woonde bakker Eisen. De concurrentie was dus erg groot.

Vrienden

Op 28 februari 1932 werd ik geboren en op 16 mei 1932 zag Piet Eleveld het levenslicht. Wij groeiden samen op. Een grote ramp waar wij mee geconfronteerd werden, was het sneuvelen van onze buurjongen Hennie Boer in de

Staan Koos Hadders en Albert de Jonge, gehurkt Piet Eleveld. De foto is op 13 augustus 1948 in Apeldoorn genomen; zij kampeerden daar in de buurt.

In Rotterdam woonde Jan Joling. Hij was getrouwd met Dina Wiebing; zij hadden twee kinderen: Griet en Gien. Toen de oorlog uitbrak werd Jan Joling dodelijk getroffen tijdens een van de bombardementen. Moeder Joling-Wiebing ging met haar twee kinderen naar Klatering waar opoe Wiebing woonde. Naderhand ging zij in de Kerkstraat wonen, vlak naast de hervormde kerk. Toen wij opgroeiden leerden Gien en ik elkaar kennen en later zelfs beter kennen. Nu zijn wij al bijna 45 jaar getrouwd. Wij kregen drie kinderen: een meisje en twee jongens. Gien was in haar jeugd nogal sportief. Zij heeft gezwommen bij de Spatters en samen met haar zus Griet gekorfbald bij Vitesse in het eerste team dat toen in de eerste klasse van de KNKB speelde. Gien werd zelfs geselecteerd voor het Nederlands twaalfstal. In die hoedanigheid is zij met dat twaalfstal in (ongeveer) 1951 naar Denemarken gegaan om het edele korfbalspel daar te promoten. Albert de Jonge is tot 1978 schoolhoofd in Eerbeek geweest. Toen werd hij wegens ziekte, MS, afgekeurd. Albert en Gien wonen in Eerbeek.

meidagen van 1940. Maar de oorlogstijd had voor ons ook een leuke kant. De geallieerde bommenwerpers die naar Duitsland vlogen, namen in reservetanks benzine mee. Als die leeg waren, werden ze afgeworpen. Wij vonden er enkele en maakten daar roeibootjes van waarmee wij in de Beilerstroom gingen varen. We haalden dan ook regelmatig een nat pak. Onze favoriete benzinetank was Johnny. Deze lag later als drinkbak voor de koeien aan de Beilervaart.

Piet en ik waren vaak te vinden bij de melkfabriek, de DOMO. Wij maakten daar een praatje met Willy Takens die daar als stoker werkte. Soms liepen wij naar een buitenkraan waaruit kostelijk drinkwater kwam. Piet en ik gingen echter eerst op de weegschaal staan en keken wie het zwaarst was. Dan dronken wij ons vol

water en hielden een wedstrijd wie het meeste water had gedronken. Dan was het echter nog niet afgelopen, want na enige tijd gingen we beiden plassen en daarna klommen we weer op de weegschaal, nu om te kijken wie het meeste vocht was kwijtgeraakt. Die weegbeurten leverden veel plezier op.

Van de melkfabriek liepen wij dan via het groenland De Zuidmaten naar het schutje in de Beilerstroom. Op een goede dag vluchtte daar een haas die er zijn leger had. Die haas wilden wij graag te pakken nemen. Daarom gingen Piet en ik de volgende dag met een paar bakstenen naar de plek waar wij hem hadden gezien. Wij zouden hem wel eens even doodgooien. Helaas, die haas was natuurlijk in geen velden of wegen meer te zien.

Piets vader, aannemer Eleveld, had het hoge gedeelte van de DOMO gebouwd. Piet, trots op zijn vader, wilde mij graag eens meenemen boven op de poedertoren van de melkfabriek. Via een aantal ladders die aan elkaar waren gebonden kon je boven op het gebouw komen. Het was een heel avontuur, maar wanneer je boven was, lag heel Beilen aan je voeten. Je had daar een fantastisch uitzicht! Maar aan alles komt een eind, dus wij moesten naar beneden. Nou had en heb ik hoogtevrees, dus ik durfde echt niet meer naar beneden te klimmen. Met behulp van Piet is het uiteindelijk toch gelukt, maar ik heb nog wel eens angstdromen van klauterpartijen en diepe afgronden.

Liever onderwijzer

Na de lagere school volgde ik de MULO. Toen ik examen had gedaan, nam mijn vader mij eens even apart en zei: "Je mag worden wat je wilt en

als je het niet weet, dan word je bakker." Wel, dat laatste wilde ik beslist niet. Ik ging vervolgens naar de Rijkskweekschool in Meppel, want op dat instituut was een open dag. Ik heb daar mijn licht opgestoken en besloot onderwijzer te worden. Mijn eerste baan had ik in Hoogeveen; later was ik hoofd van de school in Elim. Ik bleef daar vier jaar.

Toen ik eens 's avonds na afloop van een onderwijzersvergadering in Hotel Homan bij het station met enkele collega's napraatte, kwam er iemand bij ons zitten die Geert de Jonge heette en gemeentearchitect was. Ik stelde mij voor als Albert de Jonge en al ras bleek dat wij familie van elkaar waren. "Jij bent de kleinzoon van mijn oom Albert," zei hij. Wel, die Geert wist een mooi verhaal te vertellen over mijn grootvader, de oude Albert de Jonge. Deze Albert de Jonge was in gemeentedienst en had de opdracht om samen met 'Old Kopie' het kerkhof aan de Torenlaan te wieden. Op een gegeven moment zei Old Kopie: "Ik moet schijt'n."

"Nou," zei opa Albert, "ga dan maar even achter die heg zitten."

Toen Old Kopie klaar was met zijn bezigheid, draaide hij zich om om te bekijken wat hij geproduceerd had. Hij keek opa stomverbaasd aan en riep uit: "Albert, hoe kan het: scheet'n en geen stront!" Opa stond echter vreselijk te lachen. Hij had namelijk stiekem van achteren de schop er onder gehouden en de hoop al weggegooid!

Na vier jaar in Elim gewerkt te hebben, solliciteerde ik als hoofd van een school in Eerbeek. Wat ik hierboven beschreven heb, is al een hele tijd geleden, maar ik denk nog altijd met genoegen terug aan mijn jeugd in Beilen.

Noot:

1) Zie ook: Een 100-jarige; *Historische Vereniging Gemeente Beilen*, jaargang 4, nr.4 november 1992, blz. 26.

2) Zou hij een aangenomen kind zijn? Nader onderzoek moet hier nog duidelijkheid verschaffen.

OPENBARE LAGERE SCHOOL SCHOOLSTRAAT 1934

Dhr. R. Wessels (Asserstraat) ontving van een mevrouw uit Westerbork bovenstaande foto van een tweede klas uit 1934 van de Schoolstraat-school. Er zijn slechts twee namen bekend: juf De Vries en juf Werkman.

Wie kan ons helpen zoveel mogelijk de namen in te vullen? Als u maar één naam weet, kan dat meehelpen het overzicht zo compleet mogelijk

te maken. Wie is bijv. juf Werkman en wie is juf De Vries?

Wilt u uw reactie zoveel mogelijk op papier schrijven en duidelijk aangeven welke naam bij welke persoon hoort.

Bij deze foto ontvangen wij graag interessante opmerkingen en verhalen.

OPENBARE LAGERE SCHOOL SCHOOLSTRAAT 1939

De redactie heeft een foto gekregen van een klas van de o.l.s. aan de Schoolstraat. Deze foto is omstreeks 1939 genomen. Er zijn veel namen bekend, maar het zou aardig zijn de namen compleet te krijgen. Wie kan daarbij helpen?

Op de achterste rij staan:

Juf. Koopman; ...?; Sjoerd Eleveld; Piet Eleveld; Jantje Maat; Marinus Maat; Lucie Vording; Alie Westerhof; juf. Schotanus.

Tweede rij vanaf achteren:

Katrien Koopman; ...?; ...?; Jacobus Prakken; ...?; ? Weggemans.

De twee kleine kinderen links voor de tweede en derde rij zijn kinderen van juf Koopman.

Derde rij:

? Kats; Zwaantinus Geertjes; Joop Gorter; ...?; Albert de Jong; Klaas Blom.

Voorste rij:

Klaas Luinge; ...?; Nico Kats; Willem Vrieling; Henk Smit.

Als deze foto u aanleiding geeft tot het ophalen van herinneringen en/of het vertellen van anekdotes, wil de redactie die graag van u ontvangen.

RECTIFICATIES

Gemeente Beilen 1940-1945 deel3,
hoofdstuk Terreur, bladzijde 316

In het hoofdstuk 'Terreur' van *Gemeente Beilen 1940-1945, deel 3* staat centraal de enorme druk, waaronder de plaatselijke bevolking leed ten gevolge van huiszoeken en arrestaties. In de dossiers van de verhoren van de landwachters die na de bevrijding zijn opgesteld, lezen we in veel gevallen een reden, waarom een huiszoeking plaatsvond. In het huis verwachtte men onderduikers te vinden of bewijzen dat de bewoners van een boerderij zich schuldig zouden hebben gemaakt aan zwarte handel. Of de veronderstelling op waarheid berustte, telde voor de landwachter(s) niet. Zo moet de lezer dan ook de opmerking van de redactie op bladzijde 316 van *Gemeente Beilen 1940-1945, deel 3* lezen, dat bij landbouwer Jan

1600ste lid

In het vorige tijdschrift is op blz. 24 een berichtje gemaakt over het 1600ste lid van de Historische Vereniging Gemeente Beilen. Helaas is daar de naam Arend Zantinge gebruikt in plaats van Aaldert Zantinge. Daarvoor onze excuses.

Wesseling in Wijster een huiszoeking plaatsvond. De opmerking 'wegens verdenking van zwarte handel' is afkomstig uit een dossier van een landwachter. Wij hebben dat in noot 118 'anoniem' verantwoord.

Het spijt de redactie, dat deze opmerking verkeerd kan worden geïnterpreteerd, alsof de familie zich inderdaad hieraan schuldig zou hebben gemaakt.

Wij willen beklemtonen, dat wij de afgelopen jaren nimmer andere stukken hebben aangetroffen, waaruit blijkt dat Jan Wesseling zich met zwarte handel zou hebben beziggehouden.

Van de familie Wesseling hoorden wij, dat Jan Wesseling en zijn vrouw Hendrika Kiers vele voedselhalers uit het westen van het land hielpen. Ook parachutisten hebben vlak voor de bevrijding enige dagen en nachten onderdak bij hen gehad.

Nummer tijdschrift

Bij de drukkerij is per abuis op de voorkant van het kft van het laatste tijdschrift gedrukt:

Jaargang 14 - nummer 4 december 2001.

Dit had uiteraard moeten zijn: Jaargang 13 enz. Het is waarschijnlijk handig deze verandering op uw kft aan te brengen.